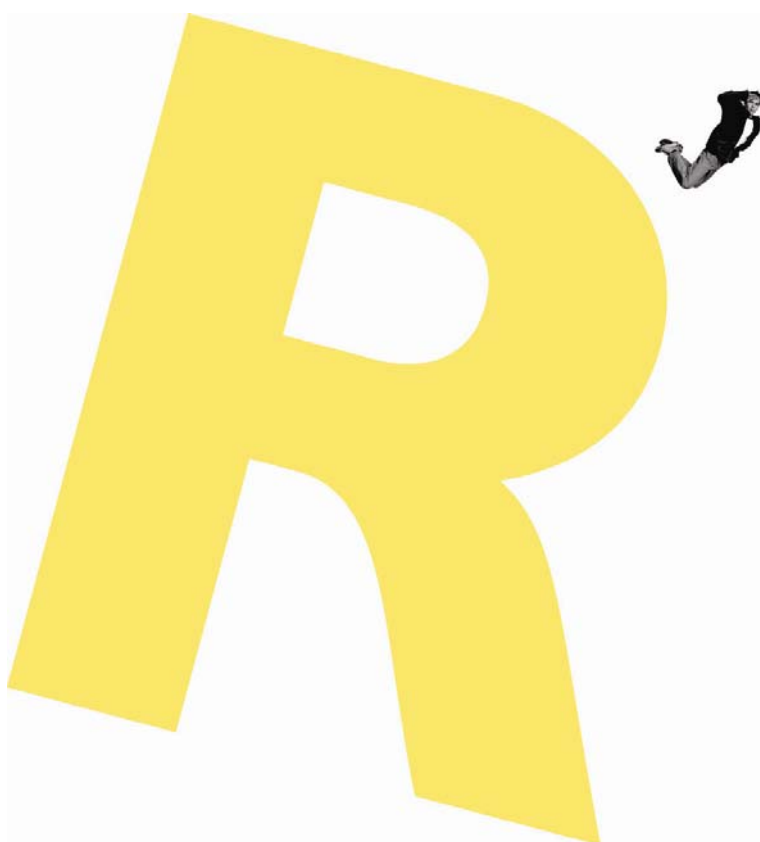

Duktiga flickor och charmknuttar

– en studie av flickor och pojkar i klassrummet

Ylva Eriksson
Jennie Rosengren

Kärrtorps gymnasium februari 2006

Projekt: Genus

Bakgrund

Detta projekt kan ses som en förlängning av den kollegahandledning som vi deltagit i på Kärrtorps Gymnasium (VT-HT 2005). Syftet med kollegahandledning är att lärare handleder varandra i sin utveckling av professionen. Vi har gjort det genom att auskultera hos varandra. Vi valde att ta avstamp i skolans värdegrund med fokus på genus och jämställdhetsfrågor. *Huvudsyftet med detta projekt är att förändra sig som lärare för att i förlängningen kunna stärka eleverna i deras fortsatta studie- och yrkesliv.* Genom att synliggöra våra egna fördomar, attityder och handlingsmönster, ville vi få ett verktyg att förändra vårt sätt att behandla elever utifrån genus.

Lpf 94

Att gymnasieskolan har ett uttalat uppdrag att arbeta med jämställdhetsfrågor framgår tydligt i läroplanens första kapitel:

Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla. (Lpf 94, kap 1.1, Grundläggande värden)

Frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor är en fråga om rättvisa och likvärdighet, och är därför något som måste stå högt på dagordningen. Enligt Lpf 94 skall skolan:

/.../aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Eleverna skall uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som är manligt och kvinnligt. (Lpf 94, kap 1.1, En likvärdig utbildning)

Yrkesetiska principer

Läroplanen har tillsammans tagit fram yrkesetiska principer som ska fungera som stöd och vägledning i sitt arbete. Varje lärare som arbetar i enlighet med dessa principer förbinder sig att:

Inte diskriminera någon med avseende på kön, sexuell identitet, etnisk, politisk och religiös tillhörighet eller social och kulturell bakgrund, inte heller p.g.a. förmåga och prestation. (Handbok för lärare, s. 133)

Bedriva och utveckla sitt arbete utifrån såväl vetenskap som beprövad pedagogisk erfarenhet. (Handbok för lärare, s. 134)

Genusforskningen

Att de intentioner som finns i Läroplanen och de yrkesetiska principerna är långt ifrån uppfyllda visas gång på gång genom forskningen. Skolorna i Sverige har långt kvar innan de kan kalla sig jämställda.

I *Näbbgäddor och Bråkstakar* (1990) tar Gunilla Molloy upp hur pojkarna har makten i klassrummet genom att de dominerar taltiden (pojkar talar 2/3 av tiden, flickorna 1/3). Det Molloy visar är inte bara att det finns en ojämn fördelning, men också att det kan vara svårt

att förändra då både pojkar och flickor bidrar till att upprätthålla den rådande ordningen. När Molloy prövade att fördela taltiden exakt lika mellan pojkar och flickor reagerade nämligen *alla* elever negativt på den förändrade situationen.

Mycket av den forskning som finns kring genus och jämställdhet i skolan finns sammanfattad i *Det finns en särskild plats i helvetet för kvinnor som inte hjälper varandra* (Marklund & Snickare, 2005). De studier som gjorts hittills visar att pojkar inte bara tillåts dominera talutrymmet; sättet som pojkar och flickor talar på skiljer sig också åt. När pojkar tillåts skämta, bråka och avbryta så talar flickor kortfattat och endast på uppmaning av läraren.

Lärare har dessutom en tendens att ge mer feedback till pojkar än flickor. Förvisso kan det många gånger handla om tillrättavisning av stökiga pojkar; något som läraren själv troligen inte uppfattar som positivt. Detta måste dock ställas emot att lydiga flickor i gengäld inte får någon feedback alls.

Tillvägagångssätt

Projektet genomfördes genom att vi gjorde sammanlagt 8 lektionsbesök (4 besök per lärare). Under besöket förde den som var observatör anteckningar om vad som skedde under lektionen. Fokus var lärarens agerande, även om elevernas beteenden och reaktioner givetvis också noterades. Varje lektionsbesök följdes upp med ett samtal då de iakttagna händelserna diskuterades. Dessa samtal avslutades med att den lärare som studerats uppdrogs att förändra något av de beteenden som diskuterats. Resultatet av dessa förändringar följdes upp och utvärderades vid nästa samtal.

Under de inledande samtalen beslutades att de fenomen som framkommer i forskningen angående att ge talutrymme och feedback skulle observeras. Detta gjordes genom att lärarens kroppsspråk, tonfall och ordval särskilt studerades. Observatören skulle även vara uppmärksam på andra fenomen som vi genom vår lärarerfarenhet misstänkte skulle kunna visa sig.

Besöken genomfördes i två klasser i samma ämne (samhällskunskap). Syftet med att återkomma till samma grupp var dels att eleverna och den studerade läraren skulle vänja sig vid observatören och dels att det skulle vara möjligt att observera eventuella förändringar.

Lektionsbesöken

Nedan redovisas kortfattat de fenomen som observerades, de åtgärder som prövades samt resultatet av de senare.

”Duktig Flicka”

Eleverna arbetade under denna period i arbetsgrupper som bestod av både pojkar och flickor. I grupparbetet blev det tydligt att flickorna oftare än pojkarna skrev protokoll, tog hand om papper, drev arbetet vidare och tog ett helhetsansvar för det. Att pojkarna klarade sig med en mindre arbetsinsats sanktionerades av såväl flickorna som läraren, den senare genom att inte uppmärksamma snedfördelningen.

Lärarens försök att ”få igång” pojkarna fick inte önskad effekt då det genom ordvalet verkade som att hon ansåg att det var flickorna som problemet. I samtalet med observatören efter lektionsbesöket bestämdes att läraren skulle förändra tilltalet.

I diskussion med klassen om detta föreslog eleverna en åtgärd: Att läraren skulle fördela ansvarsområden inom grupperna. Denna åtgärd prövades och utvärderades av eleverna som upplevde förändringen som positiv.

Observatören kunde vid det sista besöket i klassen konstatera att en stor förändring skett; både pojkar och flickor deltog i stort sett lika aktivt i grupparbetet.

”Osynliga elever”

Under projektet kunde vi konstatera att det inte bara är ”tysta flickor” som riskerar att osynliggöras; det är lika lätt att ”glömma bort” de pojkar som inte höjer rösten. I båda klasserna observerades pojkar som ”försvann” i klassrummet. I den ena klassen bidrog åtgärden med lärarbestämd arbetsfördelning till att denna grupp pojkar lyftes fram. I den andra klassen prövade läraren att sitta ner istället för att stå upp när dessa pojkar fick hjälp.

Även flickor som osynliggjordes uppmärksammades under lektionsbesöken. Åtgärden blev densamma som för pojkarna; helt enkelt att stanna upp vid dessa elever och ge dem mer feedback.

”Starka flickor”

Flickor som tar plats får ofta ett mer negativt bemötande än pojkar som betar sig på samma sätt har forskningen visat. I våra inledande diskussioner föreställde vi oss därför att vi skulle vara mer stränga och tillrättavisande mot dessa flickor än gentemot andra elever. Det visade sig vara precis tvärtom. Relationen till dessa flickor är mer att beskriva som åt ”kompishållet”.

Problemet här är dels att eleverna i en klass inte behandlas lika, vilket är orättvist, dels att det finns en risk att dessa elever lämnas ensamma i sitt skolarbete då läraren förväntar sig att de ska ”klara sig själva”.

Lärarens åtgärd blev att förändra sitt beteende genom att gå tillbaka till en mer tydlig lärarroll.

”Sträng fröken”

Gentemot ”besvärliga” pojkar hade läraren en ”sträng fröken”-attityd. Pojkarna tillrättavisades och ifrågasattes. Om man jämför det med de ”starka flickorna” som ju gavs mer frihet under lektionsspasset så kan det till en början kanske framstå som att det var flickorna som drog vinstlotten. Vi menar att så inte alls behöver vara fallet.

Genom att tillrättavisa och kontrollera pojkarna gavs de egentligen tydligare feedback på sin studieutveckling än vad flickorna fick. Pojkarna fick ju på detta sätt möjlighet att lära sig vad som var fel och chans att rätta till det.

”Charmknuttar”

Dessa elever försöker skaffa sig fördelar helt enkelt genom att vara charmiga eller att använda liknande strategier där de söker ständig uppmärksamhet. Elever med denna strategi kan förmå läraren och även klasskamraterna att rikta all sin uppmärksamhet mot dem.

Under lektionsbesöken uppmärksammades några elever som använde sig av denna strategi. Åtgärden blev att läraren skulle ge dessa elever lika mycket uppmärksamhet som, men inte mer än, de andra eleverna.

Sammanfattning

Samma regler

Alla elever ska behandlas enligt samma ”spelregler”. För att möjliggöra detta måste man som lärare medvetandegöra sig själv om att man troligen inte gör så. Därefter måste man ta itu med de problem man observerar.

En konkret åtgärd är att redan vid första mötet påbörja sitt arbete med att synliggöra varje elev. Att så snabbt som möjligt lära sig elevernas namn är ett sätt att synliggöra de *individer* som varje klass består av.

Förutom att man som elev har rätt att synliggöras som individ ska man också få feedback på sitt arbete och sina resultat. Vi menar att det man måste våga göra detta även med flickorna, och inte dra sig för att ge dem kritik. Att inte göra det, menar vi, är att göra dem en björntjänst.

Något man kan fundera över är vilket tonfall och kroppsspråk man använder och även där hitta en likadana-regler-strategi. Om man väljer att sitta hos *en* elev när man ger den hjälp bör man göra likadant med nästa. Särskilt viktigt är att uppmärksamma sig själv på om man har ett annorlunda tilltal beroende på kön.

Liten insats – stort resultat

Genom att synliggöra, diskutera och pröva strategier för att förändra vårt eget beteende såg vi väldigt snabbt ett positivt resultat. Med en liten insats kan man alltså göra ganska mycket – det är inte för sent på gymnasiet!

Genusfällorna

Vi har båda två studerat aktuell forskning på området innan vi påbörjade projektet. Det vi funnit är att det är oerhört lätt att ”trilla dit”, trots att man är en lärare som anser sig mycket medveten om genusproblematiken. Redan innan detta projekt arbetade vi båda med dessa frågor och nu har vi fått än mer att fundera över.

Kompetensfonden

Stockholms stads framtidsinvestering 2003-2006
– hundratals utvecklingsprojekt för bättre service till stockholmarna

Kompetensfondens kansli

STADSLEDNINGSKONTORET, 105 35 STOCKHOLM
TFN: 08-508 29 000 FAX: 508 29 970
HEMSIDA: WWW.STOCKHOLM.SE